

УДК 378.4

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ, ПОЛЬЩІ ТА РОСІЇ

Каричковська С.П., к. пед. н., доцент,
доцент кафедри української та іноземних мов
Уманський національний університет садівництва

Каричковський В.Д., к. екон. н, доцент,
професор кафедри фінансів та кредиту
Інститут екології економіки і права

У статті подане узагальнене порівняння педагогічних та організаційних умов підготовки менеджерів аграрних ВНЗ України, Росії та Польщі. На основі порівняння освітніх систем надаються рекомендації щодо вдосконалення професійної підготовки майбутніх менеджерів в аграрних університетах України.

Ключові слова: аграрний заклад вищої освіти, менеджер, навчальний план, Україна, Польща, Росія.

В статье представлено обобщенное сравнение педагогических и организационных условий подготовки менеджеров аграрных вузов Украины, Польши и России. На основе сравнения образовательных систем представлены рекомендации по совершенствованию профессиональной подготовки будущих менеджеров в аграрных университетах Украины.

Ключевые слова: аграрный вуз, менеджер, учебный план, Украина, Польша, Россия.

Karychkovska S.P., Karychkovskyi V.D. PECULIARITIES OF FUTURE MANAGER TRAINING IN UNIVERSITIES OF UKRAINE, POLAND AND RUSSIA

Under the conditions of formation of the market economy, the priority directions of the state policy of Ukraine are the improvement of the institutional environment of the agrarian sector and harmonization of the domestic legislation in accordance with European and world standards. The article provides a general comparison of pedagogical and organizational conditions of manager training at the agrarian universities of Ukraine, Poland and Russia. Based on the comparison of educational systems, recommendations for improving the training of future managers in agrarian universities of Ukraine are presented.

Key words: agrarian universities, manager, curriculum, Ukraine, Russian Federation, Republic of Poland.

Постановка проблеми. В умовах становлення ринкової економіки пріоритетними напрямками державної політики України є вдосконалення інституційного середовища аграрного сектора й узгодження вітчизняного законодавства згідно з європейськими й світовими стандартами. Повноцінна реалізація потенціалу аграрного сектора передбачає забезпечення високої економічної ефективності господарювання. За таких умов істотно зростає роль системи управління, де провідну функцію відіграє належне забезпечення агровиробництва висококваліфікованими менеджерами, здатними до вирішення питань управління, планування та контролю на підприємствах різних організаційно-правових форм господарювання.

Законами України «Про освіту» [1], «Про вищу освіту» [2], «Про пріоритетні напрями розвитку науки й техніки» [3], Державною національною програмою «Освіта» («Україна XXI століття») [4] та іншими нормативно-правовими актами визначені шляхи регулювання навчання, виховання та професійної підготовки громадян України, зокрема й аграрної освіти як складової ча-

стини професійної й вищої освіти в цілому. У такому контексті одним із найважливіших завдань є вивчення та впровадження в національну систему вищої освіти сучасного досвіду інших держав.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні проблеми професійної підготовки майбутніх менеджерів досліджували А.В. Антонець, Л. Влодарська-Зола, С.Г. Заскалета, І.В. Ляшенко, Д.О. Мельничук, В.І. Свистун та ін.

Постановка завдання. Мета статті полягає в порівнянні педагогічних та організаційних умов підготовки менеджерів в аграрних ЗВО України, Польщі та Росії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вища освіта в Україні як одна з найважливіших складових частин системи освіти спрямована на забезпечення гнучкої, динамічної ступеневої системи підготовки фахівців, що дасть змогу задовольняти потреби й розвивати можливості особистості у здобутті певного освітнього та кваліфікаційного рівнів за бажаним напрямом [4].

Проведений порівняльний аналіз особливостей підготовки майбутніх менедже-

рів аграрної сфери в університетах України [5], Польщі та Росії дозволив здійснити узагальнене порівняння ключових елементів педагогічних та організаційних умов у розрізі досліджуваних країн (табл. 1). Для порівняння були використані відомості щодо організаційно-педагогічних умов підготовки менеджерів освітніх ступенів «бакалавр» і «магістр» трьох аграрних університетів України: НУБіП України [6], Харківського НАУ імені В.В. Докучаєва [7] і Сумського НАУ [8]; трьох аграрних ЗВО Російської Федерації: РДАУ «Московська сільськогосподарська академія імені К.А. Тимірязєва» [9], Омського ДАУ [10] і Саратовського ДАУ [11], а також трьох аграрних ЗВО Польщі: Варшавського сільськогосподарського університету (Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie) [12], Краківського аграрного університету (Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja w Krakowie) [13] і Люблінського університету природничих наук (Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie) [14].

Узагальнені відомості таблиці 1 указують на відносну подібність освітніх систем України, Польщі та Росії в розрізі консолідованих принципів парадигми вищої освіти. Зрозуміло, що така подібність є наслідком упровадження основних положень Болонської угоди в системи вищої освіти досліджуваних країн. Власне, тому система вищої освіти в кожній із досліджуваних країн регулюється спеціальним національним законом про вищу освіту, вступ до ЗВО відбувається на аналогічних принципах (незалежна перевірка й оцінка знань у розрізі навчальних предметів і конкурсна система зарахування). Схожість освітніх систем підтверджується і взаємним визнанням дипломів про вищу освіту, рівень знань оцінюється та конвертується на основі положень Європейської кредитно-трансфертної системи (ECTS). При цьому розгляд окремих кількісних і якісних показників системи вищої освіти дозволяє виділити специфічні особливості, зумовлені культурно-історичними традиціями вищої школи та сучасним станом розвитку суспільно-економічних процесів досліджуваних держав. Ці характерні ознаки адаптують систему вищої освіти кожної з країн до вимог часу та часто відображають недетерміновані процеси і явища, що дозволяють системі враховувати весь діапазон внутрішніх і зовнішніх факторів.

Сьогодні розвиток вітчизняної системи вищої освіти визначається складною економічною ситуацією в державі, унаслідок чого відносний показник рівня державного фінансування в розрахунку на одного студента ЗВО на 39% менший порівняно з Росією та на 76% нижчий, ніж у Польщі.

Особливістю польської системи вищої освіти є високий відсоток приватних ЗВО у структурі освітніх інституцій, при цьому їх частка майже втричі вища, ніж в Україні. Зрозуміло, що розвинена система приватних ЗВО дозволяє істотно зменшити бюджетне навантаження, а за умов належної регламентації й інспекції їхньої діяльності зможе забезпечити народногосподарський комплекс висококваліфікованими фахівцями.

Специфікою освітніх систем порівнюваних країн є різний кількісний об'єм обсягів навчального навантаження. Так, в Україні та Росії обсяг підготовки бакалавра на базі повної середньої освіти в аграрних університетах становить 240 кредитів, тоді як у Польщі – лише 180. При цьому підготовка магістра в Росії становить мінімум 120 кредитів, тоді як в Україні та Польщі – від 90. Особливістю підготовки магістрів в Україні є навчання за освітньо-професійною чи освітньо-науковою програмами, що передбачає обсяг навантаження 90 та 120 кредитів відповідно. Істотною ознакою є обсяг навчального кредиту в академічних годинах, а саме: в Україні та Польщі один кредит дорівнює 30 годин, тоді як у Росії – 36. Крім того, у досліджуваних країнах різна тривалість академічної години. Так, за умов аудиторної роботи одна академічна година в Україні та Польщі дорівнює 40 хв., а в РФ – 45 хв.

Конвертувавши загальний термін навчання в бакалавріаті та магістратурі в астрономічні години, відмічаємо загальний час підготовки фахівця (бакалавр і магістр) в Україні – від 6600 до 7200 астрономічних годин, у Росії – 9720 годин, у Польщі – лише 5400 годин. Таким чином, фахівець українського ЗВО навчається на 22% більше часу порівняно з польським, але на 47% менше ніж російський. Порівнявши підготовку випускника польського та російського ЗВО, відмічаємо, що в Росії загальні затрати часу на 1,8 рази більші.

Проте досвід Польщі показує, що такі істотні відмінності в часі підготовки фахівця не зменшують його рівень кваліфікації, що опосередковано може бути підтверджене істотно вищими показниками розвитку національної економіки, зокрема й аграрно-промислового комплексу Польщі, порівняно з Росією й Україною.

Що стосується розвитку системи вищої аграрної освіти в порівнюваних країнах, то варто відмітити різну кількість аграрних ЗВО: 6 – у Польщі, 22 – в Україні та 54 – в Росії. Крім того, здійснюючи порівняння навчальних планів підготовки менеджерів у досліджуваних університетах, відмічаємо подібні значення загальної кількості дисциплін у навчальних планах, зокрема в Україні

Таблиця 1

Узагальнене порівняння педагогічних і організаційних умов підготовки менеджерів аграрних ВНЗ України, Російської Федерації та Республіки Польща

Україна	Росія	Польща
Основний нормативний акт, що регулює освітні процеси в аграрних університетах		
Закон України «Про вищу освіту»	Федеральный закон «Об образовании в Российской Федерации»	Prawo o szkolnictwie wyższym
На базі ЗНО (незалежне оцінювання знань за певними предметами), конкурс	На базі Єдиного державного екзамену (ЕГЭ) (незалежне оцінювання знань за певними предметами), конкурс	Nowa matura (незалежне оцінювання знань за певними предметами), конкурс
Форми проведення занять		
лекції, аудиторні, практичні, семінарські, лабораторні	лекції, аудиторні, практичні,	лекції, аудиторні, семінарські, лабораторні
Так	Так	Так
Кількість аграрних університетів		
22	54	6
Кількість студентів аграрних університетів, тис. осіб (за даними 2013 р.)		
97,3	350,0	31,9
Термін навчання в бакалавріаті на базі середньої освіти, років		
4	4	3
Обсяг бакалаврської програми на базі середньої освіти, кредитів (ECTS)		
240	240	180
Обсяг магістерської програми, кредитів (EC		
90 – ОПП (120 – ОНП)	120	90
Обсяг кредиту ECTS (залікової одиниці), академічних годин		
30	36	30
Тривалість академічної години, хвилин		
40	45	40
Сумарна тривалість навчання (бакалавріат (ліценціат) і магістратура) у перерахунку на астрономічні години		
6600 (7200)	9720	5400
Сумарна кількість дисциплін (бакалавріат (ліценціат) і магістратура) у досліджуваних аграрних ВНЗ		
73–85	63–82	62–74
Частка практик у загальному навантаженні (бакалавріат (ліценціат) і магістратура) у досліджуваних аграрних ВНЗ, %		
3,33–10,0	14,7–20,0	1,33–3,62
Кількість дисциплін групи «менеджмент» у досліджуваних аграрних ВНЗ		
19–25	18–24	9–15
Обсяг навантаження дисциплін групи «менеджмент» в досліджуваних аграрних ВНЗ, кредитів (залікових одиниць) ECTS		
79–93	66–92	34–59
Обсяг навантаження дисциплін групи «менеджмент» у досліджуваних аграрних ВНЗ у перерахунку на астрономічні години		
1580–1860	1782–2484	680–1180
Розмір ВВП аграрного сектора економіки, млн дол. США (дані 2015 р.)		
12 834,2	62 985,6	11 424,8
Середня сума загальнодержавних витрат на одного студента ВНЗ, дол. США (дані 2012 р.)		
1594,7	2219,3	2805,3

та Росії – від 63 до 85, дещо менше в Польщі – від 62 до 74.

Щодо обсягу навчального навантаження за профільними дисциплінами групи менеджменту, то відмічаємо аналогічні значення в українських і російських аграрних ЗВО – від 66 до 93 кредитів; значно менші показники в польських ЗВО – від 34 до 59 кредитів. Досліджувані навчальні плани характеризуються також і різною кількістю зазначених дисциплін. Так, у навчальних планах досліджуваних українських ЗВО їхня кількість варіює від 19 до 25, у російських – від 18 до 24, тоді як у польських – від 9 до 15.

Таким чином, робимо висновок, що збільшення обсягу навчального часу на вивчення профільних навчальних дисциплін не може бути абсолютною вимогою в підготовці висококваліфікованого управлінця у сфері АПК. Крім того, вивчивши навчальні плани українських і російських аграрних ЗВО, можемо відмітити, що значна кількість профільних навчальних дисциплін дублюється за змістом, а тому вони можуть бути укрупнені, а теми, що вивчаються в межах окремих дисциплін, можуть бути консолідовані в рамках вивчення укрупненої дисципліни.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, сучасний етап розвитку освітніх систем характеризується значним рівнем освітньої міграції, причинами якої є різні темпи розвитку національних економік, лібералізація міграційних процесів, розвиток інформаційних технологій та ін. Тому за останні роки кількість студентів – громадян України, які навчаються за кордоном, суттєво зросла, зокрема, істотно зріс попит на здобуття вищої освіти в Польщі. Водночас, окрім очевидних об'єктивних причин, відмічених вище, можна відзначити кращі, на думку багатьох українських студентів, умови навчання. Основою для створення таких умов є оптимальна структура фінансування освітньої галузі, що для Польщі передбачає близько 20% фінансування на капітальні інвестиції (сучасне навчальне обладнання й устаткування, нові споруди та приміщення навчальних корпусів і гуртожитків, різноманітне технологічне обладнання й транспортні засоби тощо), тоді як в Україні переважна частина фінансування (до 90%) спрямовується на підтримання існування освітніх інституцій (фінансування

фонду оплати праці працівників, витрати на комунальні потреби й поточний ремонт та ін.) [15]. Таким чином, інвестиції в капітальні проекти є основою розвитку національної освітньої системи та підставою для зменшення відтоку вітчизняних абітурієнтів до закордонних ЗВО, а за умови створення належних організаційних і педагогічних умов можуть бути факторами залучення іноземних громадян до навчання в закладах вищої освіти України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про освіту: Закон України / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38–39.
2. Про вищу освіту: Закон України № 1556-18. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/1556-18>.
3. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки: Закон України. Офіційний вісник. 2001. № 31.
4. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI ст.»). К., 1994.
5. Каричковський В.Д., Каричковська С.П. Інституційні основи підготовки майбутніх менеджерів в аграрних ВНЗ України. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. / редкол.: Т.І. Сущенко (голов. ред.) та ін. Запоріжжя: КПУ, 2016. Вип. 50 (103). С. 400–408.
6. Каталог навчальних планів і програм підготовки бакалаврів, 2015–2016 навчальний рік. В-Ц НУБіП. К. 2015 р., 358 с. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u34/7560_Каталог_Бакалавр_2015_повний_текст_для_друку.pdf.
7. Офіційний сайт Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва. URL: <http://www.knau.kharkov.ua>.
8. Офіційний сайт Сумського національного аграрного університету. URL: <http://www.sau.sumy.ua>.
9. Официальный сайт Российского государственного аграрного университета «Московская сельскохозяйственная академия им. К.А. Тимирязева». URL: <http://old.timacad.ru:8080>.
10. Официальный сайт Омского государственного аграрного университета. URL: <http://omgau.ru>.
11. Официальный сайт Саратовского государственного аграрного университета. URL: <http://www.sgau.ru>.
12. Офіційний сайт Варшавського сільськогосподарського університету (Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie). URL: <http://www.sggw.pl>.
13. Офіційний сайт Краківського аграрного університету (Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja w Krakowie). URL: <https://urk.edu.pl>.
14. Офіційний сайт Люблінського університету природничих наук (Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie). URL: <http://www.up.lublin.pl>.
15. World Development Indicators. URL: <http://www.worldbank.org>.